

Mgr Stępień Marcin Jan: Dzieło techniczne w polskim prawie autorskim

Dzieła techniczne stanowią specyficzną kategorię utworów, które w dużym stopniu zdeterminowane są czynnikami obiektywnymi takimi jak przewidywalność osiągniętego rezultatu, obowiązujące praktyki i normy postępowania, wykorzystanie osiągnięć nauki i technologii. Nie oznacza to jednak, że w tego typu rezultatach działalności intelektualnej człowieka z zasady nie występuje zakres swobody twórczej. Jest on znacznie bardziej ograniczony niż w przypadku „tradycyjnych” utworów, nie wyłącza to jednak niejako automatycznie stanowiska, że stanowić one mogą przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Również istotny problem w kwestii dzieł technicznych stanowi możliwość wprowadzania do nich zmian oraz zakresu tych zmian w kontekście autorskiego prawa osobistego twórcy do integralności utworu. Ponadto, niejednokrotnie dzieła techniczne z uwagi na przedmiot prac wymagać będą uczestnictwa wielu osób, specjalizujących się w różnych dziedzinach techniki, a w takich przypadkach pojawia się problem ustalenia kręgu twórców, co z uwagi na charakter wykonywanych przez te osoby czynności może rodzić wątpliwości.

Dzieło techniczne jako utwór

Projekty, opinie, plany, zarysy, szkice³⁸⁶, rysunki, techniczne, konstrukcyjne czy instalacyjne oraz instrukcje obsługi, a także inne analogiczne rezultaty działalności intelektualnej człowieka w literaturze i orzecznictwie nazywa się zbiorczo dziełami technicznymi.³⁸⁷ Dzieła techniczne należą do szerszej kategorii tzw. utworów niefikcyjnych, do których zalicza się również utwory naukowe. W wyroku z dnia 30 VI 2005 r. Sąd Najwyższy wskazał na cechy utworów niefikcyjnych, które z powodzeniem odnieść można do dzieł technicznych. I tak: „dotyczą one obiektywnie istniejącego (a więc nie «tworzonego») stanu rzeczy, przedmiot i temat pracy są z góry ustalone, metody badawcze z reguły są znane i takie same, nieuniknione jest oparcie się na wcześniejszym dorobku”, a utwory te powstają przeważnie „w ramach stałej działalności zawodowej”

---

³⁸⁶ W wyroku z dnia 20 IV 1988 r. Sąd Najwyższy uznał, że przedmiotem prawa autorskiego są utwory nie tylko ostatecznie wykonane, lecz także ich plany, zarysy, szkice, rysunki, modele i projekty (sygn. akt II CR 178/88, LEX nr 63734).

³⁸⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 II 2014 r. (sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 VI 2005 r. (sygn. akt IV CK 763/04, OSNC 2006/5/92); wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 XI 2006 r. (sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567).

twórcy.³⁸⁸ Do powyższego katalogu można zaliczyć również to, że analizowane rezultaty działalności intelektualnej człowieka wymagają wykorzystania wiedzy specjalistycznej oraz stosowania się do określonych reguł.³⁸⁹ Reguły te powinny być rozumiane szeroko, tj. zarówno chodzi o przyjętą praktykę postępowania, obowiązujące przepisy prawne czy Polskie Normy.

Jak widać na powyższym przykładowym katalogu cech charakteryzujących dzieła techniczne, z punktu widzenia kwalifikacji ich jako utworów w rozumieniu ustawy z dnia 4 II 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych³⁹⁰, cechy te nie mają znaczenia. Stanowisko takie przeważa w judykaturze i doktrynie, gdzie słusznie wskazuje się, że m.in. okoliczności towarzyszące powstaniu utworu, metody i procedury prowadzące do powstania utworu³⁹¹, elementy treści lub formy zdeterminowane obiektywnymi warunkami, wymaganiami technicznymi, charakterem realizowanego zadania technicznego³⁹², zastosowaniem wiedzy specjalistycznej³⁹³, pomysły i rozwiązania techniczne zawarte w dokumentacji, a także technika rysunku i liternictwa³⁹⁴ nie stanowią tych elementów, które decydują o kwalifikacji danego rezultatu działalności intelektualnej jako przedmiotu prawa autorskiego.³⁹⁵

Pomimo takich cech dzieł technicznych przeważa stanowisko, że nie sposób niejako automatycznie odmawiać tym rezultatom działalności intelektualnej człowieka atrybutu przejawów działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Pierwsze orzeczenia w tym duchu wydawane były już w dwudziestoleciu międzywojennym³⁹⁶. Obecnie w orzecznictwie wskazuje się na potrzebę poszukiwania w tego typu rezultatach działalności intelektualnej

---

³⁸⁸ Sygn. akt IV CK 763/04, OSNC 2006/5/92.

³⁸⁹ Na te dwie cechy zwraca uwagę K. Gienas (K. Gienas, *Uwagi o ochronie „utworów technicznych”*, MoP, 7/2009, s. 386).

³⁹⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631 ze zm. Dalej jako „PrAut.”.

³⁹¹ G. Tylec, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 VI 2005 r. (IV CK 763/04), OSP 2007/6/67, s. 411.

³⁹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 XI 2006 r., (sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567). Pomimo, że orzeczenie dotyczyło utworu w postaci projektu architektonicznego - por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 VI 2003 r., (sygn. akt I ACa 510/03, LEX nr 124937).

³⁹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 I 2006 r. (sygn. akt I CK 281/05, LEX nr 181263); Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 XI 2006 r., (sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567).

³⁹⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Dokumentacja techniczna w świetle prawa autorskiego*, ZNUJ 1988, z. 47, s. 65.

³⁹⁵ Jedynie w przypadku metod należałoby poczynić uwagę, że w pewnych przypadkach mogą podlegać one ochronie autorskoprawnej. Otóż, jak słusznie zauważa D. Sokołowska w kontekście problematyki metody naukowej, metoda ta „podlega ochronie w przypadku samego przedstawienia danej metody – nie dotyczy to jednak samych pomysłów lub ich uzasadnień, lecz całościowo ujętej jej treści, gdy wybór przyjętych w niej kryteriów lub sposobów postępowania nie jest w sposób oczywisty przesądzony celami tej metody” (D. Sokołowska, *Utwory zbiorowe w prawie autorskim ze szczególnym uwzględnieniem encyklopedii i słowników*, ZNUJ, Prace z Wynalazczości i Własności Intelektualnej 2001, nr 76, s. 129). Podobne zastrzeżenie można by poczynić w stosunku do metod badawczych i analitycznych w przypadku dzieł technicznych.

³⁹⁶ I tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 III 1938 r. uznał, że każda twórczość umysłowa czy to z dziedziny literackiej, naukowej czy praktycznej doznaje ochrony prawnej na gruncie prawa autorskiego (sygn. akt II C 2531/37, LEX nr 74775).

obok cech ewidentnie niemających znaczenia z punktu przyznania im ochrony autorskoprawnej elementów decydujących o istnieniu tzw. zakresu swobody twórczej.³⁹⁷ Ta niewątpliwie zasługująca na aprobatę konkluzja, pozostawia jednak pewną sferę wątpliwości w przedmiocie tego w czym przejawia się w przypadku dzieł technicznych wspomniany zakres swobody twórczej. W orzecznictwie często wyrażany jest pogląd, że sprowadza się on do przyjętego doboru, segregacji, ujęcia lub przedstawienia danych technicznych. Jeżeli wspomniany dobór, segregacja, ujęcie lub przedstawienie spełnia cechy oryginalności to wówczas może podlegać ochronie zgodnie z art. 3 Pr.Aut.³⁹⁸ Jak widać na przykładzie powyższego, zakres swobody twórczej w przypadku dzieł technicznych judykatura upatruje w doborze, segregacji, ujęciu i prezentacji danych, które przeważnie będą stanowić dane niechronione. Pogląd ten wydaje się słuszny, ale tylko częściowo.

Niewątpliwie dzieła techniczne stanowią istotny problem w kontekście kwalifikowania ich jako utworów w rozumieniu prawa autorskiego. Pewne elementy tych rezultatów działalności intelektualnej nie będą kwalifikować się do ochrony autorskoprawnej. Są to te elementy, które jak słusznie zauważono w orzecznictwie i doktrynie zdeterminowane są obiektywnymi warunkami. Wydaje się, że niemal w każdym dziele technicznym możemy wyróżnić pewne elementy treści i formy uzyskane w wyniku zebrania materiału badawczego, badania stanu faktycznego danej sprawy (np. dane dotyczące ukształtowania terenu, składu chemicznego substancji itp.). Są to zatem dane podlegające analizie. Inne dane to dane uzyskane w wyniku analizy czy przeprowadzanych badań, tj. zebrany materiał badawczy lub ustalony stan faktyczny, który poddawany jest analizie przez pryzmat posiadanej wiedzy specjalistycznej, obowiązujących norm prawnych i norm postępowania (np. dane liczbowe, analityczne, wynikające z treści przepisów prawnych, dane w zakresie skali itp.).³⁹⁹ Oprócz wyżej wymienionych w dziele technicznym możemy mówić o pozostałych elementach, które

---

³⁹⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 II 2014 r. (sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 I 2006 r. (sygn. akt I CK 281/05, LEX nr 181263); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 VI 2005 r. (sygn. akt IV CK 763/04, OSNC 2006/5/92); wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 XI 2006 r. (sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567).

³⁹⁸ W wyroku z dnia 25 I 2006 r. (sygn. akt I CK 281/05, LEX nr 181263) Sąd Najwyższy uznał, że „utworem może być kompilacja powszechnie dostępnych danych, byleby sposób doboru, segregacji, ujęcia lub przedstawienia tych danych miał znamiona oryginalności. Wynika to wyraźnie z art. 3 Pr.aut.”. Podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 II 2014 r. (sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199); wyroku z dnia 30 VI 2005 r. (sygn. akt IV CK 763/04, OSNC 2006/5/92); a także Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 9 XI 2006 r. (sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567).

³⁹⁹ Proponowane są również inne określenia elementów niechronionych utworów technicznych przyjęte z uwagi na inne kryteria ich podziału. J. Barta, R. Markiewicz wyróżniają formy banalne (tradycyjne) i formy konieczne. Pierwsze, to formy zwykle stosowane w danej dziedzinie techniki. Drugie, to formy wymuszone wymaganiami techniki „tak, że może to być przedstawione tylko w jeden sposób”. Obie formy nie podlegają ochronie prawa autorskiego z racji braku cech indywidualności (J. Barta, R. Markiewicz *Dokumentacja techniczna...*, jw., s. 64).

pozostaną po wyłączeniu wspomnianych danych podlegających analizie i danych uzyskanych w wyniku analizy. To właśnie te pozostałe elementy treści i formy dzieł technicznych winny być badane tak jak ma to miejsce w przypadku wszelkich innych utworów, tj. jako przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze.⁴⁰⁰ Do tych innych elementów należeć będą w pierwszej kolejności formułowane wnioski i dokonywane oceny, na skutek przeprowadzonych analiz oraz badań. Te pozostałe elementy, po wyłączeniu ww. danych, a zatem elementów niechronionych dzieła technicznego, będą stanowiły swoistą projekcję zabiegów myślowych dokonywanych w kontekście przeprowadzonych badań i analiz nad konkretnym materiałem badawczym czy stanem faktycznym, wyrażoną w postaci określonego tekstu, rysunku ewentualnie modelu przestrzennego. Nie sposób w tym przypadku twierdzić, że zakres wspomnianej swobody twórczej w zakresie pozostałych elementów dzieła technicznego ogranicza się do wyboru i ujęcia danych niechronionych.

Mając na względzie powyższe, uzasadnione jest stanowisko, że rzeczywisty zakres swobody twórczej w przypadku dzieł technicznych obejmuje oba zaprezentowane tu poglądy. Otóż w sferze elementów treści i formy dzieł technicznych niechronionych, które zbiorczo moglibyśmy nazwać danymi technicznymi, zakres swobody twórczej sprowadza się do doboru i ujęcia tych danych niechronionych (art. 3 PrAut.). Natomiast w zakresie pozostałych elementów treści i formy dzieł technicznych winny one podlegać analizie na „zasadach ogólnych”⁴⁰¹, wyrażonych w art. 1 ust. 1 PrAut. Dopiero tak rozumiany zakres daje obraz pełnego zakresu swobody twórczej, która w przypadku każdego konkretnego rezultatu działalności intelektualnej może występować z różnym natężeniem.

---

⁴⁰⁰ Podobnie G. Tylec: „Należy podkreślić, iż kwestią podstawową na tle glosowanego orzeczenia powinno być badanie samego utworu jako takiego (...). Przedmiotem badania Sądu w niniejszej sprawie powinno stać się samo dzieło w postaci ekspertyzy mykologiczno-budowlanej. Badanie utworu powinno dotyczyć tego, czy utwór jest nowy w znaczeniu subiektywnym oraz czy posiada indywidualny – wynoszący go do rangi dzieł ludzkiego intelektu chronionych prawnie – charakter.” (G. Tylec, jw., s. 411-412). Jednakże Autor ten wskazuje również, że „poza zakresem zainteresowania Sądu powinny pozostać takie kwestie, jak: zakres swobody przy doborze i prezentacji danych”. Tamże.

⁴⁰¹ Stosunek art. 3 do art. 1 ust. 1 PrAut. różnie jest postrzegany w literaturze przedmiotu. Przy pewnym stopniu ogólności można uznać, że w tej kwestii występują dwa stanowiska. Pierwsze zakłada, że „przepis art. 3 obowiązującej ustawy uzupełnia treść art. 1, informując o szczególnej postaci przedmiotu prawa autorskiego” (J. Barta, R. Markiewicz [w:] *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 72). Drugie, że art 3 „nie stanowi uzupełnienia czy rozszerzenia treści art. 1 ust. 1. Jego istota wyczerpuje się w skonkretyzowaniu jedynie tych elementów, które mogą przesądzić o samodzielnej ochronie całości określonego zbioru materiałów. W konsekwencji w odniesieniu do zbiorów należy przyjąć, że ochronie podlega każdy przejaw twórczości (por. art. 1 ust. 1).” (tak D. Flisak [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 92). Ciekawy pogląd w tym przedmiocie przedstawił W. Machała: „możliwe jest jednak zajęcie stanowiska wypośredkowanego, zakładającego, że zbiór danych musi spełniać wszystkie przedmiotowe przesłanki ochrony z art. 1 ust. 1, lecz przesłanka pierwsza (przejawu działalności twórczej) ma być rozumiana specyficznie, w sposób wskazany w art 3” (W. Machała, *Utwór – przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2013 r., s. 123).

Zmiana treści lub formy dzieła technicznego a prawo do integralności utworu

Mając na względzie, że treść i forma dzieł technicznych w dużym stopniu zdeterminowana jest przez elementy, które nie będą kwalifikować się do ochrony autorskoprawnej, istotnym problemem jest ocena dopuszczalności ingerencji względem tych elementów dzieła technicznego. Jako że elementy te sprowadzają się do danych podlegających analizie oraz danych uzyskanych w wyniku analizy, a zatem elementów zdeterminowanych obiektywnymi czynnikami, to nie sposób uznać by w zakresie tych danych działania twórcy mogły cechować indywidualny charakter. Jak wspomniano, zakres swobody twórczej w przypadku danych technicznych ogranicza się do ich doboru i ujęcia.

Prawo do nienaruszalności treści i formy utworu w literaturze przedmiotu i judykaturze nazywane jest prawem do integralności utworu. Prawo do integralności utworu jest prawem autorskim osobistym, wymienionym wprost w otwartym katalogu tych praw w art. 16 pkt 3 PrAut. Jako prawo osobiste przysługuje ono wyłącznie twórcy utworu, jest nieprzenoszalne i twórca nie może się go zrzec. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych przewiduje jednak przypadki, gdy ingerencja w prawo do integralności utworu jest dopuszczalna. Jeden z nich jest uregulowany w art. 49 ust. 2 PrAut., zgodnie z którym za dopuszczalne należy uznać zmiany utworu wywołane oczywistą koniecznością⁴⁰², którym twórca nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić. Słusznie wskazuje się w literaturze, że przepis ten stanowi próbę pogodzenia przez ustawodawcę interesów nabywców autorskich praw majątkowych oraz interesów twórcy do nienaruszalności treści i formy utworu.⁴⁰³ Wspominane w tym przepisie klauzule generalne pozwalają na zastosowanie ich do konkretnych przypadków, kiedy zmiany wywołane są przez czynniki konieczne, a twórca zmianom tym nie miałby podstaw się sprzeciwić w sposób uzasadniony. Oczywiście uznanie konkretnych przypadków za mieszczące się w tych klauzulach generalnych wymaga badania *in concreto*, co przekracza ramy niniejszego artykułu. Natomiast zasadnicze pytanie sprowadza się do tego, czy w przypadku zmian elementów niechronionych dzieł technicznych konieczne jest powołanie się na art. 49 ust. 2 PrAut.

---

⁴⁰² Konieczność wprowadzenie określonych zmian decyduje również o zakresie tych zmian jak słusznie zauważa T. Targosz (T. Targosz [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 715).

⁴⁰³ J. Barta, R. Markiewicz [w:] *Prawa autorskie i prawa pokrewne...*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 235.

Zajęcie stanowiska w powyższej kwestii zależy od rozumienia charakteru prawa do integralności utworu. Przy założeniu, że przedmiotowe prawo swym zasięgiem rozprzestrzenia się wyłącznie na elementy chronione utworu, zmiana elementów niechronionych (np. danych technicznych) nie stanowiłaby naruszenia prawa do integralności utworu i odpadałaby konieczność odwoływania się do art. 49 ust. 2 PrAut., w zakresie takich zmian. Przyjęcie stanowiska przeciwnego, tj. że prawo do integralności utworu obejmuje nie tylko elementy chronione, ale rozciąga się również na elementy niechronione, wymagałoby w zakresie zmian odnoszących się również do danych technicznych wykazania ich konieczności oraz tego, że twórca zmianom takim nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić. Przeważające w doktrynie stanowisko zdaje się zmierzać w kierunku nietraktowania prawa do integralności utworu jako prawa o charakterze globalnym, tj. rozprzestrzeniającego się również na jego elementy niechronione.⁴⁰⁴ Stanowisko to wydaje się w pełni uzasadnione, gdyż nie sposób uznać na przykładzie dzieł technicznych by dane techniczne (do których należą obliczenia, skala, analizy chemiczne składu substancji itp.) były objęte prawami autorskimi twórcy, w tym prawem do integralności. W tym kierunku zdaje się zmierzać również orzecznictwo. Tytułem przykładu uznano za nienaruszające prawa do integralności utworu wprowadzanie zmian służących zapewnieniu zgodności z normami prawnymi.⁴⁰⁵ W literaturze do takich zmian zalicza się również zmiany służące zapewnieniu możliwości korzystania z utworu z uwagi na dostosowania techniczne oraz dla zagwarantowania zgodności z wymaganiami technicznym⁴⁰⁶, a także poprawianie błędów występujących w utworze dla zapewnienia prawidłowego i normalnego korzystania z utworu.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁴ T. Targosz [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz...*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 712.

⁴⁰⁵ W wyroku z dnia 11 XII 1981 r. Sąd Najwyższy uznał, że „oczywista konieczność wprowadzenia do koncepcji projektowej urbanistyczno-architektonicznej osiedla mieszkaniowego stosownej zmiany (art. 31) naruszającej integralność tej koncepcji może wynikać z braku zgody właściwego organu administracji państwowej na projektowanie lub realizację budownictwa mieszkaniowego powyżej określonej liczby kondygnacji. W takiej sytuacji autor projektu nie może mieć słusznej podstawy sprzeciwienia się zmianie polegającej na zastąpieniu zaprojektowanych budynków budynkami o niższej liczby kondygnacji.” (sygn. akt IV CR 193/81, LEX nr 8381).

⁴⁰⁶ T. Targosz [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz...*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 714.

⁴⁰⁷ S. Stanisławska-Kloc: „usuwanie błędów interpunkcyjnych, stylistycznych, dokonanie podstawowych zmian redakcyjnych zasadniczo nie może być oceniane jako naruszające więź twórcy z utworem (...). Odmienna ocena może dotyczyć sytuacji, gdy «odmienności» od poprawności np. stylistycznej, interpunkcyjnej, błędy są cechą charakterystyczną stylu autora, elementem przyjętej przez niego konwencji artystycznej” (S. Stanisławska-Kloc [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 245). Por. Wyrok Sadu Najwyższego z dnia 16 IX 1986 r., (sygn. akt II CR 241/86, OSNC 1987, nr 12, poz. 205). W wyroku tym Sąd Najwyższy, rozstrzygając czy opublikowanie artykułu powoduje zawierającego błędy interpunkcyjne stanowi naruszenie jego autorskich praw osobistych, wskazał: „błędy interpunkcyjne, które nie mogą mieć wpływu na treść merytoryczną utworu i nie wpływają na odbiór artykułu przez czytelnika, choćby nawet budziły negatywne odczucia u autora, nie mogą być uważane za wywołujące ujemę dla autorskich praw osobistych. Błędy takie nie stanowią wystarczającej podstawy do skutecznego żądania ochrony autorskich dóbr osobistych”.

Powyżej zaprezentowane stanowisko wymaga jednakże uzupełnienia. Należy przyznać rację tym poglądom reprezentowanym w doktrynie, zgodnie z którym również zmiany odnoszące się do elementów niechronionych utworu mogą stanowić naruszenie prawa do integralności utworu.⁴⁰⁸ Otóż naruszenie tego prawa następuje zawsze w przypadku naruszenia tzw. „więzi łączącej twórcę z utworem”. Zmiany w zakresie elementów niechronionych, które prowadzą do zerwania lub osłabienia więzi łączącej twórcę z tymi elementami, również winny być uznane za naruszenie prawa do integralności. Podobne stanowisko wyraził Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 29 X 1997 r., uznając że „nie każda zmiana dowolnego elementu treści lub formy utworu narusza prawo do jego integralności (art. 16 pkt 3 Pr.Aut.), lecz tylko taka jego zmiana, która «zrywa» lub «osłabia» więź twórcy z utworem, usuwa lub narusza więź między utworem a cechami indywidualizującymi jego twórcę”.⁴⁰⁹ Uwzględniając zaprezentowane wyżej stanowisko wyrażone w orzecznictwie, a odnoszące się do zakresu swobody twórczej istniejącego w przypadku danych technicznych, uzasadnionym wydaje się pogląd, że więź twórcy z elementami niechronionymi dzieła technicznego przejawiać się może w zakresie, w jakim dobór i ujęcie tych elementów znamionuje twórczy charakter. W tym stanie rzeczy zmiana w zakresie elementów niechronionych, która naruszać będzie twórczy dobór lub ujęcie tych elementów może być kwalifikowana jako naruszenie wspomianej więzi łączącej twórcę z utworem i wówczas będzie stanowić naruszenie prawa do integralności utworu. Jeżeli jednak zmiana taka będzie stanowiła zmianę konieczną, której twórca nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić, to wówczas słusznym będzie odwołanie się do art. 49 ust. 2 PrAut.

W przypadku danych technicznych wydaje się zatem, że zmiana danych obejmujących obliczenia, analizy chemiczne, danych uzyskanych w oparciu o posiadaną wiedzę specjalistyczną lub „podanych” przez obowiązujące normy prawne i reguły techniczne, nie prowadzi do naruszenia prawa do integralności. Jeżeli jednak ich dobór, układ lub ujęcie ma charakter twórczy, a zatem w tym zakresie przejawia się więź łącząca twórcę z tymi elementami dzieła technicznego, to zmiany, które tę więź będą zrywały lub jawnie osłabiały,

---

⁴⁰⁸ S. Stanisławska-Kloc: „Należy podzielić pogląd J. Barty i R. Markiewicza, iż zmianą, która narusza więź twórcy z utworem, może być zmiana dotycząca zarówno elementów twórczych, jak i nietwórczych zawartych w utworze (S. Stanisławska-Kloc [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz...*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 241).

⁴⁰⁹ Sygn. akt I ACa 477/97, LEX nr 533708. W wyroku z dnia 21 III 2014 r. (sygn. akt IV CSK 407/13, LEX nr 1480340) Sąd Najwyższy uznał w stosunku do prawa do integralności, że „do naruszenia tego prawa dochodzi wtedy, gdy zostaje naruszona więź pomiędzy twórcą a utworem wskutek dokonania przez sprawcę naruszenia zmian utworu, pominięcia jego części, wprowadzenia dodatków lub uzupełnień, zmiany utworów muzycznych stanowiących część widowiska muzyczno-tanecznego albo gdy następuje jego nierzetelne, niedbałe wykonanie. Oznacza to, że nie każda zmiana stanowi naruszenie i dozwolone są drobne zmiany treści lub formy zmiany odnoszące się do elementów utworu, nienaruszające wspomnianej więzi”.

mogą być kwalifikowane jako naruszające prawo twórcy do integralności utworu.

Z uwagi na inne prawa osobiste twórcy, w szczególności prawo do oznaczenia utworu swoim imieniem i nazwiskiem oraz prawo do twórczości (art. 23 KC), wprowadzanie zmian do dzieł technicznych powinno odbywać się w sposób, który będzie ukazywał osobom postronnym, że określona osoba jest twórcą utworu, ale ze zmianami. Niedopuszczalnym wydaje się postępowanie, zgodnie z którym zmiany wprowadzane byłyby w sposób konfidencjonalny. Na okoliczność taką zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 XII 1981 r. stwierdzając, że „z ujmą dla autorskich dóbr osobistych twórcy (...) działa ten, kto będąc (...) uprawniony do wprowadzenia w utwórze zmian bez zgody twórcy nie ujawnia faktu ich dokonania w sposób zapobiegający błędnemu przekonaniu osób postronnych, że twórca jest autorem utworu w zmienionej postaci”.⁴¹⁰ Jednakże jednoznaczne zajęcie stanowiska w tym przedmiocie jest bardzo trudne z uwagi na charakter wprowadzonych zmian. Otóż można dopuścić sytuację, gdy większą ujmą dla twórcy będzie eksponowanie wprowadzonych zmian, a zmiany te dotyczą oczywistych omyłek i poprawek, które twórca mógłby uznać za całkowicie uzasadnione i przyjąć „za swoje”. W takim przypadku zbędnym okaże się eksponowanie zmian w sposób który wskazywałby, że twórca jest autorem utworu z wprowadzonymi zmianami. Mając na względzie powyższe najlepszym rozwiązaniem wydaje się konsultowanie planowanych zmian z twórcą dzieła technicznego. W kontekście umów, do których odnosi się przepis art. 49 ust. 2 PrAut., w pełni znajduje tu zastosowanie wyrażona na gruncie Kodeksu cywilnego zasada lojalności stron umowy. Ponadto skutecznym rozwiązaniem wydaje się wprowadzenie odpowiednich postanowień umownych regulujących zasady modyfikowania dzieła technicznego.

Współtwórczość w kontekście dzieł technicznych

Istotnym zagadnieniem w przypadku dzieł technicznych jest problematyka współtwórczości z racji tego, że utwory te wielokrotnie powstają w obliczu konieczności wykorzystania wiedzy specjalistycznej z różnych dziedzin, co prowadzi do uzyskiwania tych rezultatów działalności intelektualnej w wyniku działań wielu osób.

W orzecznictwie przyjmowano, że nie jest współtwórcą osoba, która dokonywała czynności jedynie technicznych oraz pomocniczych, nawet wymagających wiedzy specjalistycznej i własnej inicjatywy, jak również czynności ściśle realizowanych według

---

⁴¹⁰ Sygn. akt IV CR 193/81, LEX nr 8381.

wskazówek innych osób.⁴¹¹ W przypadku dzieł technicznych wyrażono w literaturze słuszne stanowisko, że osobami których nie sposób kwalifikować w kategorii współtwórców są osoby dokonujące jedynie czynności sprawdzających i kontrolujących rezultat prac.⁴¹² Pomimo powyższych cech decydujących o przyznaniu pewnym osobom statusu twórcy dzieła technicznego, dla przyznania im statusu współtwórców konieczne jest istnienie pomiędzy nimi nici porozumienia w przedmiocie stworzenia poszczególnych części dzieła technicznego.⁴¹³ Współtwórczość może występować również w zakresie doboru i ujęcia danych niechronionych⁴¹⁴, a zatem wspomnianych danych technicznych.

W doktrynie wyodrębnia się utwory współautorskie rozłączne i nierozłączne. Cechami charakterystycznymi dzieł rozłącznych jest to, że części dzieła możliwe są do wyodrębnienia, wyodrębnione części mają samodzielne znaczenie, wkłady poszczególnych twórców mogą należeć do różnych dziedzin twórczości, każdy ze współtwórców może wykonywać prawo autorskie do swojej części, mającej samodzielne znaczenia, jeżeli nie powoduje to uszczerbku dla praw pozostałych współtwórców.⁴¹⁵ Mając na względzie powyższe dzieła techniczne powstałe na skutek działania osób z różnych dziedzin specjalności przeważnie stanowią będą przejaw współtwórczości rozłącznej. Poszczególne części dzieła technicznego wydają się wówczas łatwo uchwytnie. Natomiast ustalenie wielkości udziałów na podstawie przepisów art. 9 ust. 1 zdanie trzecie PrAut. nie powinno rodzić większych problemów.

Podsumowanie

Dzieła techniczne należą do specyficznej kategorii rezultatów działalności intelektualnej, których elementy treści i formy w dużym stopniu zdeterminowane będą obiektywnymi warunkami. Nie przesądza to jednak stanowiska o niemożliwości traktowania tych rezultatów jako przejawów działalności twórczej o indywidualnym charakterze. W każdym konkretnym przypadku koniecznym będzie ustalenie istnienia zakresu swobody twórczej. Rzeczywisty zakres swobody twórczej w obrębie danych podlegających analizie i danych uzyskanych w wyniku analizy (przeważnie stanowiących dane niechronione) dzieła technicznego, sprowadzać się będzie do twórczego doboru i ujęcia tych elementów. Odnośnie do pozostałych elementów dzieła technicznego konieczne będzie dokonanie ustaleń na

---

⁴¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 VII 2002 r. (sygn. akt III CKN 1096/00, OSNC 2003/11/150); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 II 2014 r. (sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199), por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 VII 1972 r. (sygn. akt II CR 575/71, OSNC 1973/4/67).

⁴¹² K. Gienas, jw., s. 388.

⁴¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 II 2014 r. (sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199).

⁴¹⁴ J. Barta, R. Markiewicz [w:] *Prawa autorskie i prawa...*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 72.

⁴¹⁵ D. Sokołowska, jw., s. 40-42.

„zasadach ogólnych” określonych w art. 1 ust. 1 PrAut.

Mając na względzie występowanie z różnym natężeniem w dziełach technicznych elementów niewątpliwie niekwalifikujących się do ochrony autorskoprawnej, zmiany ich dotyczące nie powinny być uznawane za naruszające prawo do integralności utworu, chyba że naruszają istniejącą między nimi a twórcą więź, która w przypadku tych elementów zapewne sprowadzać się będzie do ich twórczego doboru i ujęcia.

W przypadku dzieł technicznych uwzględniających wiedzę specjalistyczną i doświadczenie wielu osób z zakresu różnych dziedzin techniki, konieczne będzie ustalenie kręgu ich współtwórców. Otóż działania nie wszystkich osób mogą stanowić przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Do działań takich nie będą należeć czynności jedynie techniczne oraz pomocnicze, czynności ściśle realizowane według wskazówek innych osób oraz czynności sprawdzające lub kontrolujące wyniki prac. W zakresie, w jakim danym osobom można będzie przypisać status współtwórcy dzieła technicznego, przeważnie stanowić będzie ono przykład dzieła współautorskiego rozłącznego, którego poszczególne części odpowiadać będą specjalizacji danego współtwórcy.

Bibliografia:

1. Barta J., Markiewicz R., *Dokumentacja techniczna w świetle prawa autorskiego*, ZNUJ, Prace z Wynalazczości i Własności Intelektualnej 1988, nr. 47, s. 61-87.
2. Barta J., Markiewicz R. (red.), *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Warszawa 2011.
3. Flisak D. (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, Warszawa 2015.
4. Gienas K., *Uwagi o ochronie „utworów technicznych”*, MoP, 7/2009, s. 386-390.
5. Machała W., *Utwór – przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2013 r.
6. Sokołowska D., *Utwory zbiorowe w prawie autorskim ze szczególnym uwzględnieniem encyklopedii i słowników*, ZNUJ, Prace z Wynalazczości i Własności Intelektualnej 2001, nr 76.
7. Tylec G., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 VI 2005 r., sygn. akt IV CK 763/04, OSP 2007/6/67, s. 407 - 412.

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 4 II 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631 ze zm.).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego:

1. Wyrok z dnia 21 III 1938 r., sygn. akt II C 2531/37, LEX nr 74775.
2. Wyrok z dnia 19 VII 1972 r., sygn. akt II CR 575/71, OSNC 1973, nr 4, poz. 67.
3. Wyrok z dnia 11 XII 1981 r., sygn. akt IV CR 193/81, LEX nr 8381.
4. Wyrok z dnia 16 IX 1986 r., sygn. akt II CR 241/86, OSNC 1987, nr 12, poz. 205.
5. Wyrok z dnia 20 IV 1988 r., sygn. akt II CR 178/88, LEX nr 63734.
6. Wyrok z dnia 5 VII 2002 r., sygn. akt III CKN 1096/00, OSNC 2003, nr 11, poz. 150.
7. Wyrok z dnia 30 VI 2005 r., sygn. akt IV CK 763/04, OSNC 2006, nr 5, poz. 92.
8. Wyrok z dnia 25 I 2006 r., sygn. akt I CK 281/05, LEX nr 181263.
9. Wyrok z dnia 19 II 2014 r., sygn. akt V CSK 180/13, LEX nr 1455199.

Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych:

1. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 VI 2003 r., sygn. akt I ACa 510/03, LEX nr 124937.
2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 XI 2006 r., sygn. akt I ACa 490/06, LEX nr 298567.